RUHBANİYET

Ruhbaniyet, korkmak ve titreyip ürpermek anlamındaki rehb, ruhb ve rehbet köklerinden gelir. Aynı kökten gelen rahib (çoğulu: ruhban ve ruhbaniyyûn) Allah'tan korkan kişi demektir. Rahiplik yolunu seçmeye terehhüb denmektedir. Aynı kökün, Arapça'daki if'al kalıbına aktarılışı olan irhab, korkutmak ve terör anlamındadır. Şöyle veya böyle, rahiplik kurumunda omurgayı korku oluşturmaktadır. Korkmak veya korkutmak, ama mutlaka korku. Tarih, bütün ruhban çetelerinin, daha genel bir ifadeyle bütün din sınıfı erkânının insanlığın önüne koydukları ne varsa hepsinde korkunun esas olduğunu göstermektedir.

Andığımız kökten kelimeler Kur'an'da, isim ve fiil olarak 12 yerde geçer. Madde başlığımız olan ruhbaniyet ise sadece bir yerde kullanılmıştır. (Hadîd, 27)

Korkuyla ürpermek anlamındaki rehb, insandan ve Allah'tan korkmak anlamlarında kullanılıyor. (Birinci anlamda kullanılışı için bk. 7/116; 8/60; 28/32; 59/13) Kur'an, rehbin sergilediği ürpertinin yalnız Allah için gösterilmesini istemekte (bk. 2/40; 16/ 51) ve müminleri, Allah'tan rehbet konusunda yücelmiş kişiler olarak göstermektedir. (21/ 90)

İnsan, bazen, hemcinslerinden korkuyu birinci plana çıkarmaktadır. Bu noktada, Kur'an'a inanmayanların Muhammed ümmetinden korkuları, onların Allah'tan korkularından daha yoğundur. Ve bu durumun gerekçesi de anlayışsızlık, nüfuz yeteneğinin kıtlığıdır. (59/13)

Kur'an, Allah korkusunun temsilcisi olarak tanıtılan ve benimsenen rahipler sınıfının olumlu ve olumsuz taraflarına dikkat çekmiştir. Ruhban sınıfın olumsuz yanı, Yahudi din adamlarıyla aynı kötülüğü paylaşmalarında görülür. Bu, insanların malları-

nı çeşitli düzenbazlıklarla yiyip onları Allah yolundan alıkoymaktır. Mal, Allah'a götürme adı altında yeniyor, fakat sonuç, Allah'tan uzaklaştırma oluyor. Kur'an, bu ikiyüzlülüğü sergileyenlerin azaplarının korkunç olacağını söylüyor. (9/34) Ruhban sınıfın olumlu yanları ise onlar içinde gözyaşı dökebilen, mütevazı, doğruyu kabulden çekinmeyen kişilerin bulunmasıdır. (5/82-84) Şunun altını hemen çizelim:

Kur'an, ruhbaniyeti Hristiyan din büyüklerinin sonradan kurallaştırdıklarını, Allah'ın böyle bir şey emretmediğini söylüyor, fakat rahiplerin bunu yaparken Allah'ın rızası dışında hiçbir niyetleri olmadığını da beyan ederek onları aklıyor. Ayet şöyledir:

"Sonra onların eserleri üzere, resullerimizi art arda gönderdik. Meryem'in oğlu İsa'yı da onların ardınca gönderdik. Ona İncil'i verdik; ona uyanların gönüllerine şefkat ve merhamet koyduk. Bir bid'at olarak ortaya çıkardıkları ruhbaniyeti, onlar üzerine biz yazmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için ortaya çıkardılar. Ama ona gerektiği şekilde saygılı olmadılar. Onların, iman edenlerine ödüllerini verdik. Onlardan çoğu, yoldan çıkmış olanlardır."

Kur'an'ın üslup ve diyalektik yapısını dikkate aldığımızda bu ayetten çıkarılabilecek sonuçlar şöyle verilebilir:

1. Ruhbaniyet, vahyin getirdiği buyruklar, ilkeler arasında değildir.

2. Hristiyanlar bu yolu Allah rızasına varmak için kendileri icat ettiler. (İbn Manzûr, etimolojik gelişmeyi anlatırken, ruhbaniyetin hangi zaruretlerle ortaya çıktığını da söylemiştir.)

3. Rahipler, daha sonraki zamanlarda, ruhbaniyetin gereklerine uymamışlardır.

Eğer Hristiyan azizler, zalim hükümdarlara karşı dinlerini savunabilselerdi dağlara, izbelere sığınmalarına gerek kalmayacaktı. Hz. Peygamber'in bir sözü, tam bu noktada esrarlı bir tespit getiriyor:

"Benim ümmetimin ruhbaniyeti cihattır." (İbn Manzûr, rehb mad.)

Sözün anlamı açıktır: Eğer rahipler, şuraya-buraya kaçmak ye-

rine despotizmle savaşmış olsalardı ruhbaniyet ortaya çıkmazdı. Hz. Peygamber bir yerde de şöyle diyor:

"Ben, ruhbaniyetle emrolunmadım. Ben, kadınlarla evlenirim. Uyuduğum gibi uyanık da dururum. Oruç tuttuğum gibi oruçsuz günler de geçiririm. Kim benim bu tavır ve tarzımdan yüz çevirirse, o benden değildir." (İbn Sa'd, *Tabakaat,* 1/372; Buharî, nikâh 90)

Sahabeden Osman bin Maz'ûn'a hitaben söylenmiş bu söz bize şunu gösteriyor: Ruhbaniyet adı altında hayattan kaçış yahut riyaya sığınış olmamalıdır.

Osman bin Maz'ûn, sahabîler arasında zühdü, mistik tecrübeye yatkınlığı ve kendini Allah'a adamasıyla ünlü olanlardandır. Dünyaya karşı tavrını öylesine ileri götürdü ki, bir gün kendisini iğdiş ettirmek üzere teşebbüse geçti. Durum Hz. Peygambere bildirildi. Hz. Peygamber, Osman'ı engellemiş ve İslam'daki ruhsal hayatın bir boyutuna daha açıklık getirmiştir: Ruhsal yükselme, hayatın içinde ve insanlarla kucak kucağa gerçekleştirilecektir.

Ruhbanlığın sonu, insanı ilahlaştırmaya çıkar:

Ruhbaniyet konusunun en tehlikeli yanı ruhban sınıfın ilahlaştırılmasıdır. Tevbe 31. ayet bu noktaya dikkat çekerken, ruhban sınıfın, tıpkı Yahudi haham sınıfı gibi, bir tür yedek ilaha dönüştürüldüğünü ve bunun tevhit dinini yozlaştırarak Ehlikitap toplulukları perişan ettiğini belirtiyor.

Kelimenin etimolojisi üzerinde duran İbn Manzûr, başlangıçta sıradan Allah korkusu ve din adamlığını ifade eden bu kelimenin sonraki zamanlarda manastıra kapanmayı, dünyaya ve insanlara sırt dönmeyi, evlenmemeyi, hatta iğdiş edilmeyi ifade eden bir anlam kazandığını söylüyor ve bu gelişmede Hristiyanlara yapılan baskıların büyük rol oynadığına dikkat çekiyor. Despot yöneticilerin zulüm ve baskılarından kurtularak dinlerini yaşamak isteyen ve bir zorunluluk eseri dağlara kaçan, izbelere çekilen rahiplerin bu davranışları, sonraki zamanlarda Hristiyanlığın esaslarından biri gibi algılanır oldu. Oysaki, Allah'ın dininde hayattan ve toplumdan sürekli kaçış yoktur. Yani halvet ve uzlet (yalnızlık ve inziva) değil, celvet (hayatın ve insanların içinde olmak) esastır.